
Maastapoistamisen valvonta
Ihmiskauppa
suositukset
Ulkomaalaisten asema ja oikeudet
Yhdenvertaisuus
Yhdenvertaisuus valtuutettu
Kertomus eduskunnalle
K 6/2018 vp
YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

Ensimmäinen kertomus eduskunnalle
Mikä on yhdenvertaisuuden tila Suomessa, mitkä asiat ovat kunnossa ja mikä pielessä, mistä asioista halutaan keskustelua ja mitä kehittämistarpeita liittyy toimintatapoihin ja lainsäädäntöön?
Toimiala
Tehtävä ja toimivalta
Eväitä

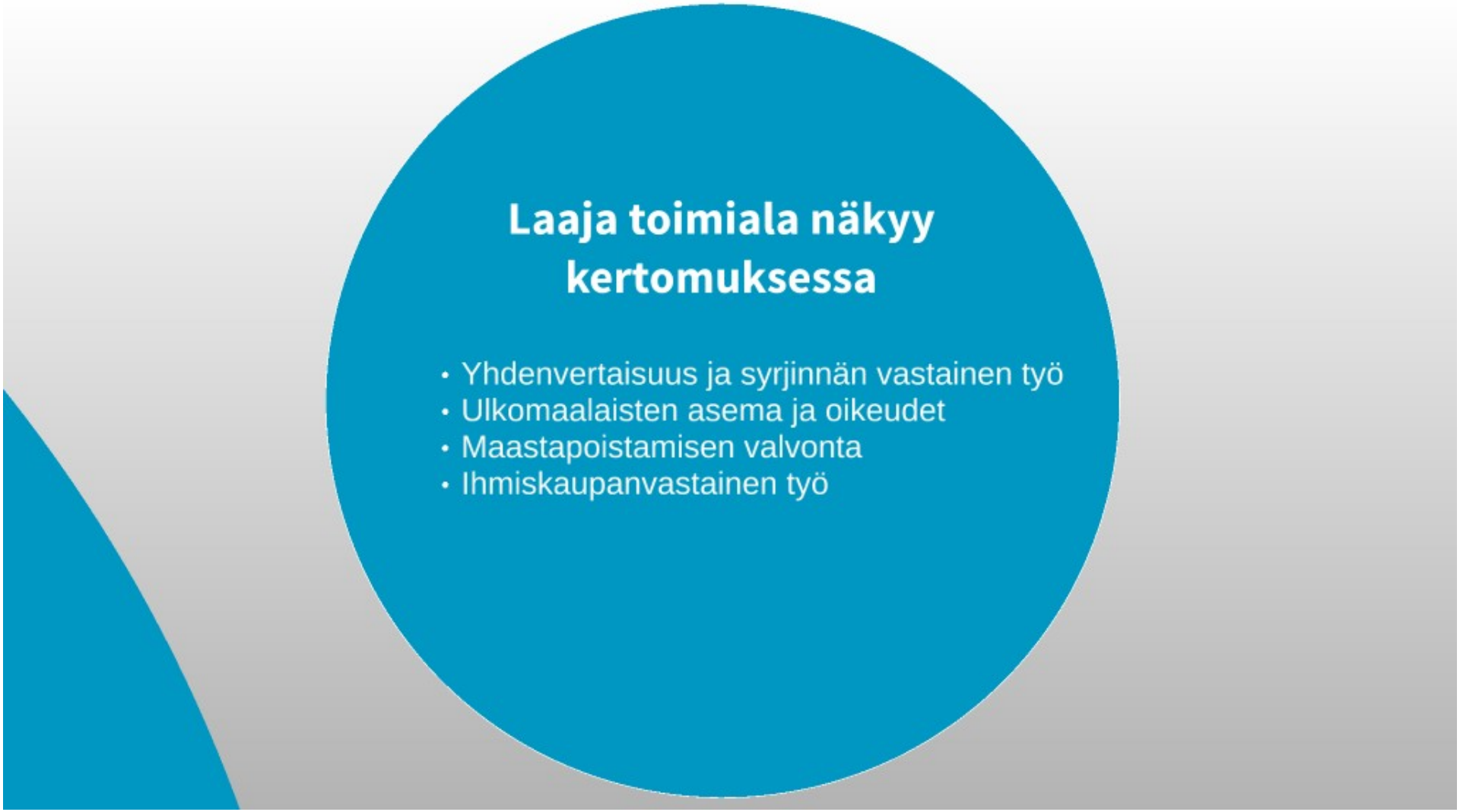
Laaja toimiala näkyy kertomuksessa
• Yhdenvertaisuus ja syrjinnän vastainen työ
• Ulkomaalaisten asema ja oikeudet
• Maastapoistamisen valvonta
• Ihmiskaupanvastainen työ

• Syrjintä kanteluiden selvittäminen;
• Avustaminen yhdenvertaisuussuunnittelussa sekä suunnitelmien valvominen;
• Sovinnon edistäminen;
• Asioiden vieminen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan;
• Tuomioistuimessa avustaminen;
• Selvitysten laatiminen ja teettäminen, raporttien julkaiseminen, aloitteiden tekeminen;
• Neuvojen, suositusten, lausuntojen ja kannanottojen antaminen;
• Eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen;
• **Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen ja kansallisen lainsäädännön toimivuuden seuraaminen toimialalla;**
• **Ihmiskauppaan liittyvien ilmiöiden seuraaminen.**

Eväitä tuleville vuosille
• Tietopaketti valtuutetun työstä ja toimintaympäristöstä
• Ei kaiken kattavaa listaa yhdenvertaisuuden tilasta
• Faktaa, esimerkkejä, kannanottoja, ehdotuksia lakimuutoksiksi
• Uusia havaintoja ja kestosuosikkeja

Yhdenvertaisuudesta oikeussuojaa kaikille
Valtuutetun havaintoja
Asiakastyö/ Tilastoja
Esimerkkejä
Syrjintä työelämässä

Asenteet..
..vihapuhe...
..häirintä

YVL:n häirinnän kielto keino puuttua vihapuheeseen

Häirintä kohdistuu usein etnisiin vähemmistöihin

Suositus:

Oppilaitoksen toiminta määriteltävä syrjinnäksi, jollei puutu opiskelijaan kohdistuvaan häirintään

Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi

- lainvalmistelussa
- rakenneuudistuksissa (esim. sote ja maakuntauudistus)

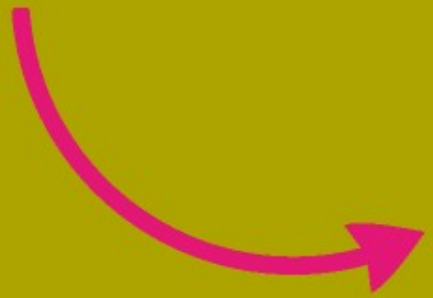

Yhdenvertaisuus
ehkäisee eriarvoistumista

Yhteiskunnallinen tilanne on Suomessa muuttunut ihmisoikeusnäkökulmasta katsottuna haasteellisemmaksi.

Suomessa on viime vuosina tehty paljon ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi yhteiskunnallisen tilanteen haasteellisuudesta huolimatta.

Perus- ja ihmisoikeuksille ei tule
asettaa hintalappua kulloisenkin taloudellisen tilanteen
tai hallituksen poliittisen suuntauksen mukaan.

Syrjintään puuttuminen

- Yhteydenottojen määrä kasvanut vuosittain merkittävästi
- Yhteydenottoja kaikilla syrjintäperusteilla
  - Suurimmat: alkuperä/kansalaisuus ja vammaisuus
- Syrjinnän aliraportointi edelleen haaste

Syrjintäyhteydenotot 2015-2017

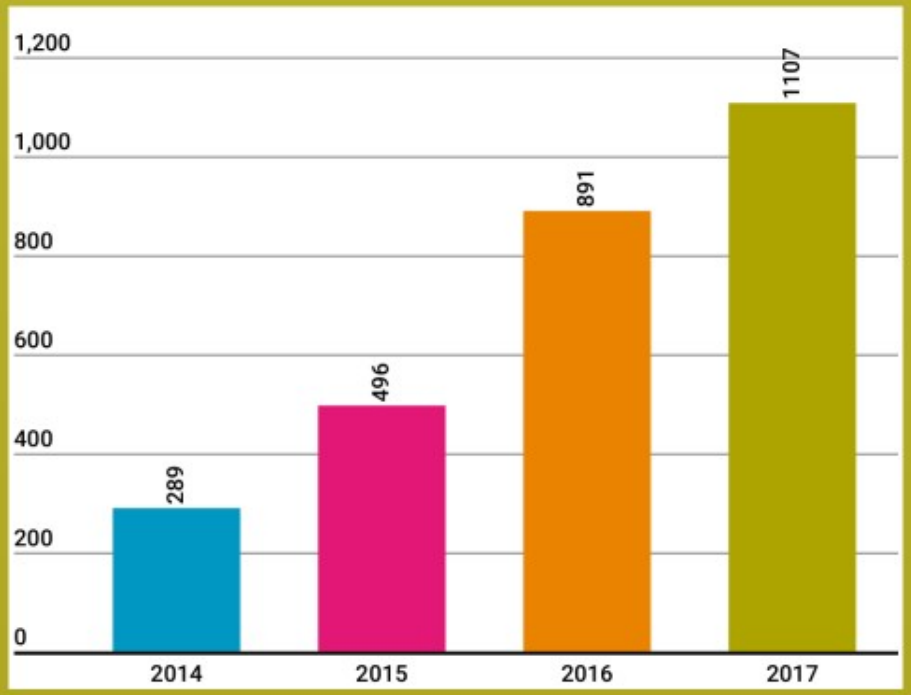

s. 12

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETULLE TULLEET SYRJINTÄYHTEYDENOTOT SYRJINTÄPERUSTEITTAIN VUOSINA 2015, 2016 JA 2017

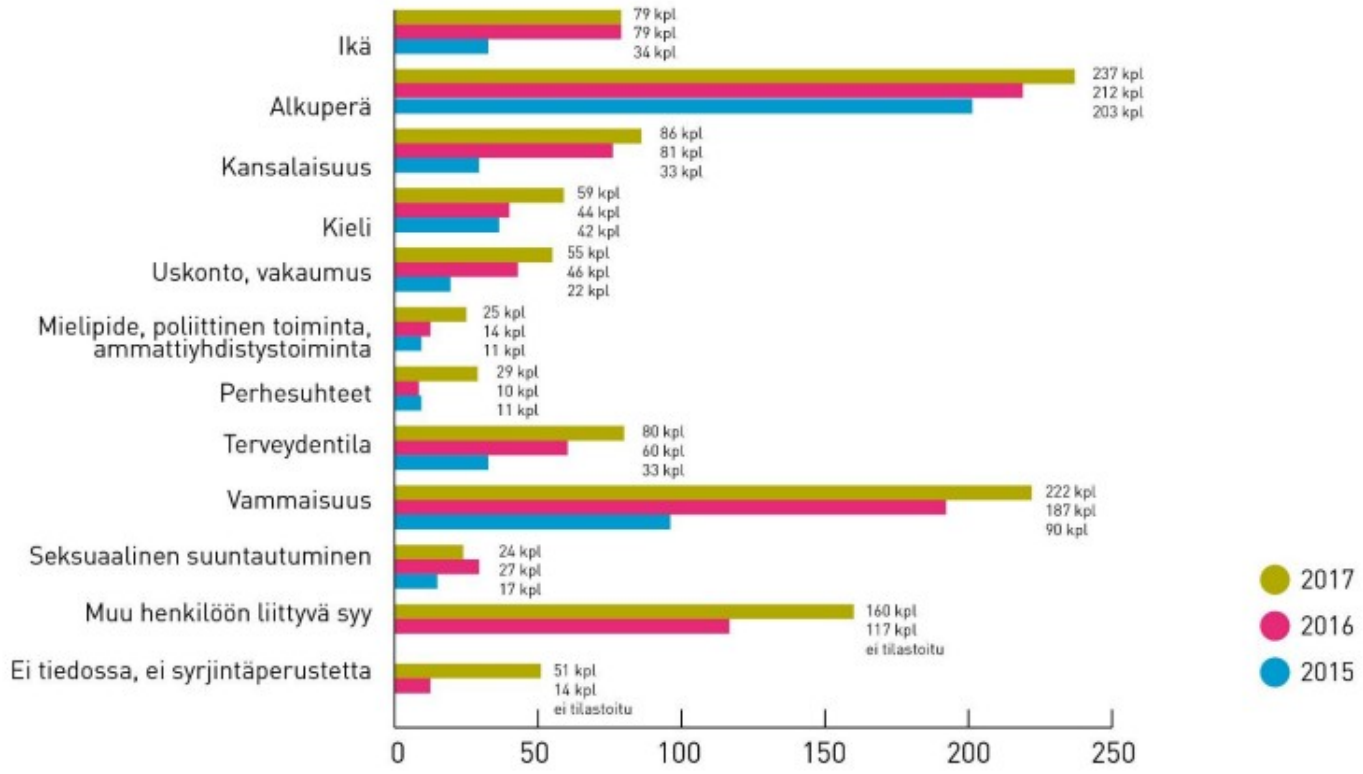

s.20

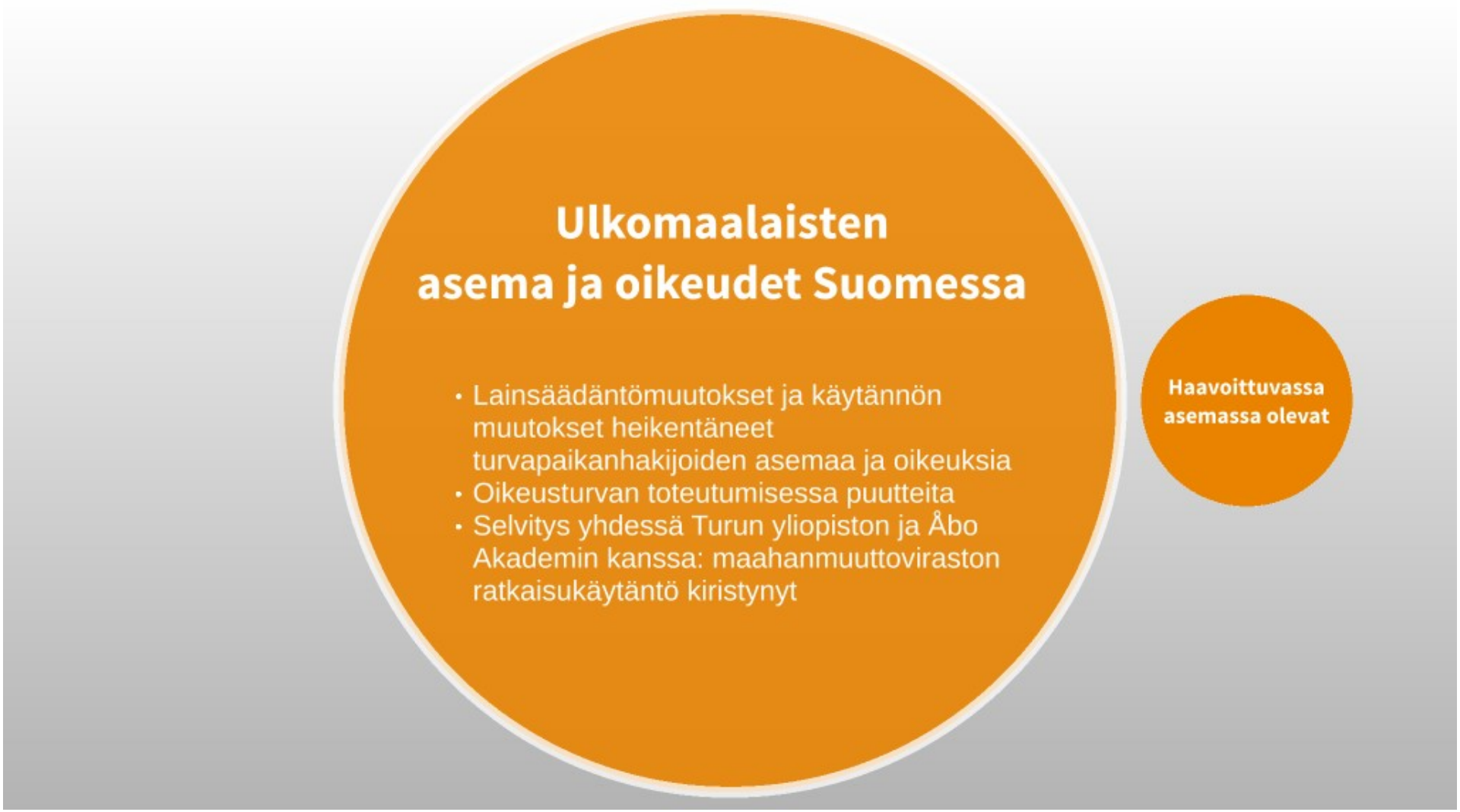
Ulkomaalaisten
asema ja oikeudet Suomessa
• Lainsäädäntömuutokset ja käytännön muutokset heikentäneet turvapaikanhakijoiden asemaa ja oikeuksia
• Oikeusturvan toteutumisessa puutteita
• Selvitys yhdessä Turun yliopiston ja Åbo Akademin kanssa: maahanmuuttoviraston ratkaisukäytäntö kiristynyt
Haavoittuvassa asemassa olevat

Haavoittuvassa asemassa olevat turvapaikanhakijat tunnistettava

- Oikeus tukitoimiin ja avustajaan ei toteudu ellei haavoittuvuutta tunnisteta ja siten koko turvapaikkaprosessin legitimiteetti kyseenalaistuu.
- Turvapaikanhakijoiden saamasta oikeusavusta tehtävässä selvityksessä tulisi huomioida oikeusavun lisäksi laajemmin oikeusturvan muutosten yhteisvaikutukset.

Perheenyhdistäminen

Oikeus perhe-elämään turvattava yhtäläisesti suojelua saaneille

- Suojelua saaneiden oikeus perhe-elämään toteutuu puutteellisesti
- Toimeentuloedellytys ja prosessin vaatimukset tehneet perheenyhdistämisestä erittäin vaikeaa
- Lapsen oikeuksien sopimusta ei huomioida riittävästi

Ilman oleskelulupaa olevien asema

- Välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon sisältö vaihtelee kunnissa: käsitteen sisällöstä tulisi säätää lailla yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi
- Palomuuri mahdollistaisi rikoksesta ilmoittamisen ja oleskeluluvan hakemisen

Maastapoistamisen täytäntöönpanon valvonta
• Poliisin tulee löytää toiminnalleen keinoja, jotka turvaavat palautettavien oikeudet ja viranomaistoiminnan läpinäkyvyyden kansalaisyhteiskunnan suuntaan
• Valtuutetun esteetön tiedonsaantioikeus
• Valvontaan vakituiset resurssit
• Palautuksen jälkeisen seurannan mahdollisuus

Ihmiskauppa-raportoija

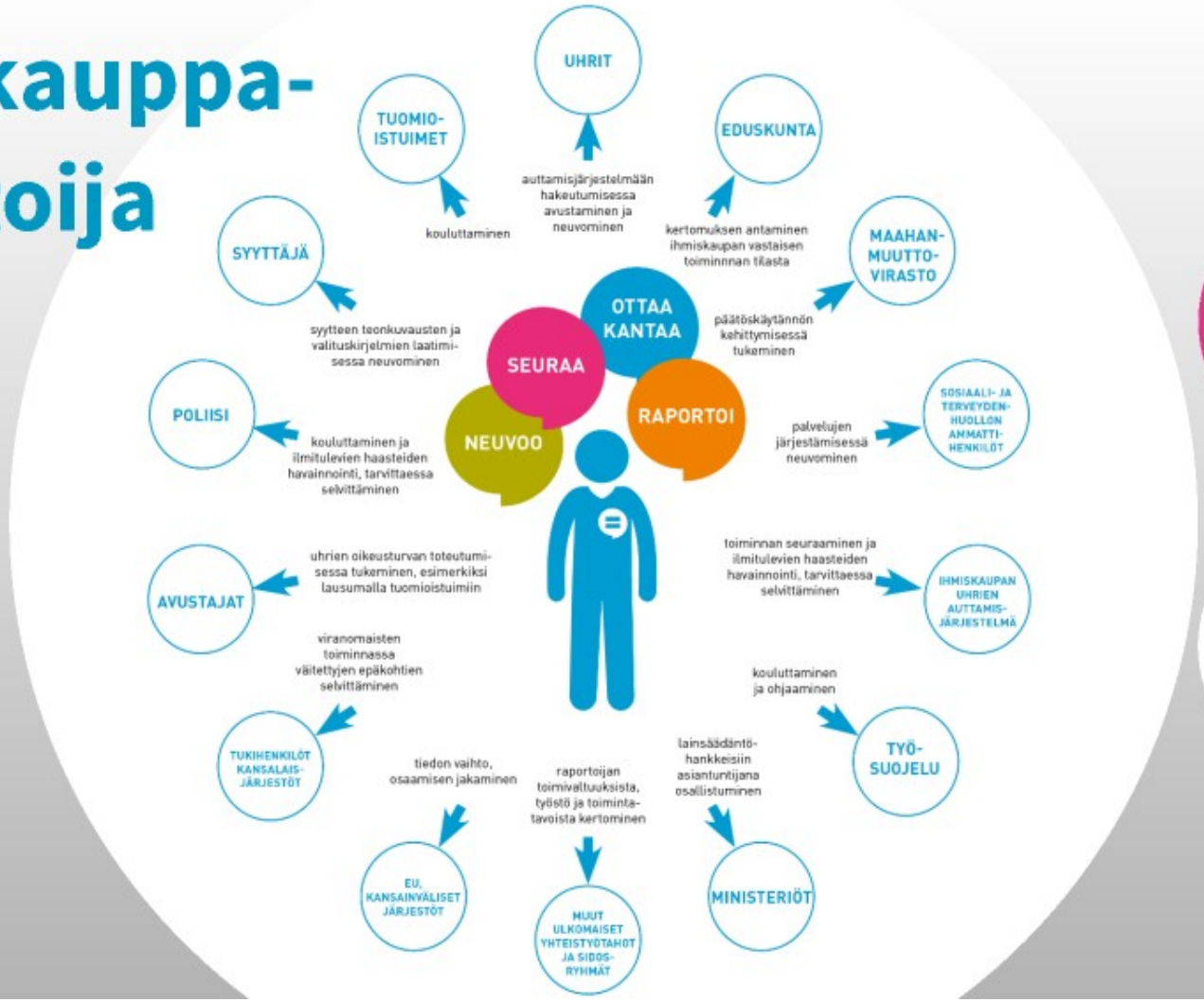

Kehitys

TEAS-selvitys

Ihmiskaupanvastainen
työ
on kehittynyt merkittävästi
Suomessa

TEAS-selvityksen tavoitteet

- Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja ohjautuminen auttamisjärjestelmään
- Ihmiskaupan uhrit palveluiden saajina
- Auttamisen yhteys rikosprosessiin

IHMISKAUPAN UHRIEN AUTTAMISJÄRJESTELMÄ:
KUNTA
JOUTSENON VASTAANOTTOKESKUS
(auttamisjärjestelmä)
• Auttamistoimien järjestäminen
• Auttamistoimien järjestäminen
• Ylläpitovastuu
• Hallinnollinen päätöksenteko
• Koordinointi
Asiakkuus alkaa
Asiakkuus päättyy
ELY-KESKUS
Kunta voi periä auttamisjärjestelmän lausunnolla auttamistoimista koituvat kulut valtiolta ELY-keskuksen kautta

Auttamisjärjestelmälle esityksiä tehneet tahot (myönteiset päätökset)

Auttamisjärjestelmään ottamisesitykset: turvapaikanhakijat ja muut

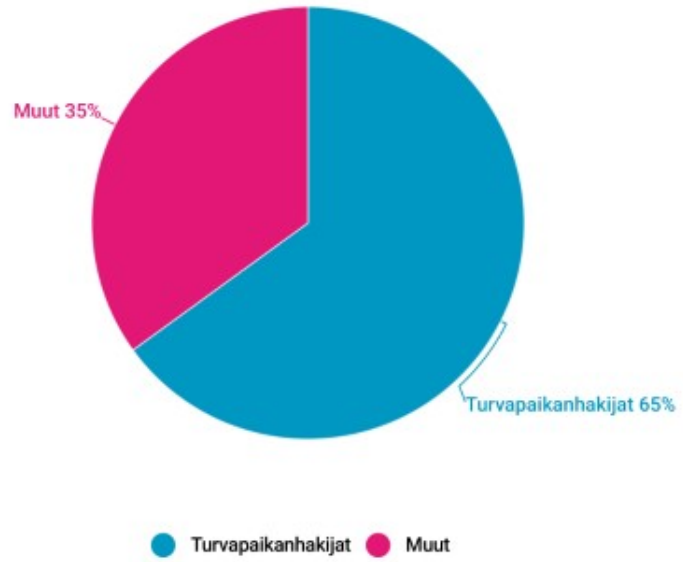

Maa jossa hyväksikäyttö tapahtui (myönteiset päätökset)

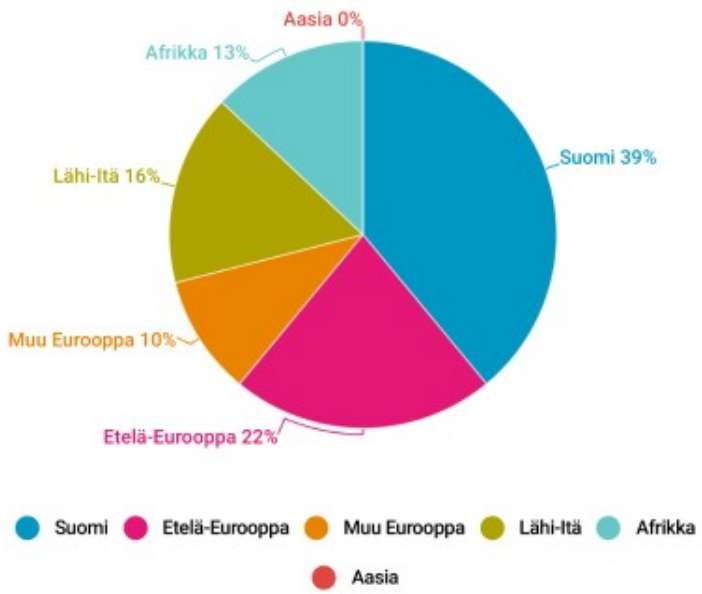

Teas-selvityksen johtopäätöksiä

- Viranomaisapu ei tavoita kaikkia ihmiskaupan uhreja
- Auttaminen vahvasti kytköksissä rikosprosessiin

- Turvapaikanhakijoiden määrä auttamisjärjestelmässä suuri
- Kunnat ja järjestöt ohjaavat vain vähän uhreja auttamisjärjestelmään
- Suomessa seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneet puuttuvat järjestelmästä

AUTTAMISTOIMIEN JÄRJESTÄMINEN IHMISKAUPAN UHREILLE:

KUNTA	JOUTSENON VASTAANOTTOKESKUS (auttamisjärjestelmä)	VASTAANOTTOKESKUS
Kotikuntalaiset *Esimerkkejä näistä:* • Suomen kansalaiset • EU-kansalaiset • Jatkuvaluontoisen oleskeluluvan haltijat	**Ei-kotikuntalaiset** *Esimerkkejä näistä:* • Kolmansien maiden kansalaiset • Paperittomat • Turvapaikanhakijat	• Turvapaikanhakijat

AUTTAMISTOIMET
Lapsiuhrin huoltajien jäljittäminen
Oikeusapu ja oikeudellinen neuvonta
Terveyden-huoltopalvelut
Vastaanottoraha tai toimeentulotuki
AUTTAMISTOIMET VASTAANOTTOLAKI 38 a §
Tulkki- ja käännöspalvelut
Neuvonta ja ohjaus
Turvallisen paluun tukeminen
Turvallinen majoitus
Sosiaalipalvelut

”Aika kylmiltään tähän silloin joutui [kun tuli ensimmäinen asiakas].”

MV: (…) Kuinka hyvin te tunnette ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön?

H: Hatarasti.

H: Hyvin hatarasti.

MV: Miten se suhteutuu teidän työssä sosiaalihuoltolakiin?

H: Se on varmaan erityislaki suhteessa – sosiaalihuoltolaki on yleislaki ja tämä on sitten erityislaki.

MV: Eli sosiaalihuoltolaki on se teidän ensisijainen?

H: Kyllä.

Teas-selvityksen johtopäätöksiä

- Ihmiskaupan uhrit eivät aina saa palveluja, joihin he olisivat oikeutettuja
- Ihmiskaupan uhrien erityisasema palvelujen saajina vaarantuu
- Uhrit eriarvoisessa asemassa
- Huono laintuntemus kunnissa

Vastaanottolaki, auttamisjärjestelmästä poistaminen

Joutsenon vastaanottokeskus poistaa ihmiskaupan auttamisjärjestelmästä tehtyään tarvittaessa hänen henkilökohtaisesta tilanteestaan **kokonaisarvion, kun:**

1. hän ei ole enää auttamistoimien tarpeessa;
2. häntä ei ole tunnistettu ihmiskaupan uhriksi siten kuin 38 §:ssä säädetään;
3. esitutkinnan päättämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että kyseessä ei katsota olevan rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettu ihmiskaupparikos;
4. syyttäjä ei nosta uhria koskevassa asiassa syytettä ihmiskaupparikoksesta, koska hän katsoo, ettei rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta ole tehty tai kyseessä on muu rikos;

Perusteet auttamisjärjestelmästä poistamiselle

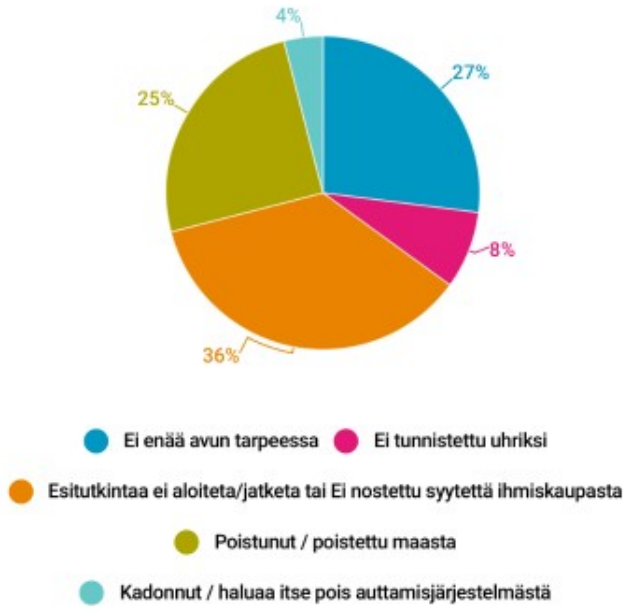

Teas-selvityksen johtopäätöksiä

- Auttamisen rikosprosessiyhteys on kiinteä ja vahva
- Ongelmallista kansainvälisen ja EU-oikeuden näkökulmasta

Suositukset eduskunnalle
Oikeus-suoja
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

Suosituksia eduskunnalle lainsäädännön kehittämiseksi tavoitteena vahvistaa yksilön oikeussuojaa

Käynnistetään yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus

Syrjinnän uhrin oikeussuojan vahvistamiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetulle annettaisiin työsuojeluviranomaisten ohella toimivalta arvioida myös työelämässä tapahtuvaa syrjintää.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle palautettaisiin mahdollisuus saattaa syrjintää koskeva asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi myös uhria nimeämättä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle annettaisiin oikeus määrätä hyvitys syrjinnän uhrille.

Oppilaitoksen toiminta määriteltäisiin syrjinnäksi, jos oppilaitos ei puutu oppilaaseen tai opiskelijaan kohdistettuun häirintään.

Varhaiskasvatukseen säädettäisiin yksikkökohtainen velvoite yhdenvertaisuuden edistämiseen ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimiseen vastaavalla tavalla kuin oppilaitoksille.

Työnhakijalla olisi kaikissa tilanteissa mahdollisuus saada selvitys työnantajalta perusteista, joilla valintapäätös on tehty.

Valmistellaan ulkomaalaislakia koskevat muutokset

Säädettäisiin todistustaakan jakautumisesta turvapaikanhakijan ja viranomaisen välillä ja erityisesti turvattaisiin lainsäädäntömuutoksin määritelmädirektiivin (2011/95/EU) artiklan 4 kohdan 4 soveltaminen siten, että turvapaikanhakijan kokema aiempi oikeudenloukkaus katsotaan vakavaksi osoitukseksi hakijan perustellusta pelosta joutua vainotuksi tai todellisesta vaarasta joutua kärsimään vakavaa haittaa, jollei ole perusteltua syytä arvioida, ettei tämä vaino tai vakava haitta tule toistumaan.

Oikeus perhe-elämään turvattaisiin yhtäläisesti pakolaisaseman ja toissijaisen suojeluaseman saaneille siten, ettei heidän perheenyhdistämishakemuksiinsa sovellettaisi toimeentuloedellytystä, joka voi käytännössä johtaa syrjintään taloudellisen aseman perusteella. Erityisesti tulisi huomioida lapsen oikeus perhe-elämään ja vanhempiensa hoivaan. Vähintäänkin pakolaisaseman saaneiden perheenyhdistämishakemuksiin sovellettava suotuisampi kohtelu olisi ulotettava koskemaan myös toissijaista suojelua saaneita, sillä erilaiselle kohtelulle ei ole hyväksyttäviä perusteita.

Valmistellaan vastaanottolain muutokset
Selvitettäisiin vastaanottolain vaikutukset ilman oleskelulupaa oleskelevien henkilöiden määrän kasvuun ja toteutettaisiin tarvittavat lainmuutokset sen turvaamiseksi, että vastaanottopalvelut eivät lakkaisi ennen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen hakijan maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanoa.

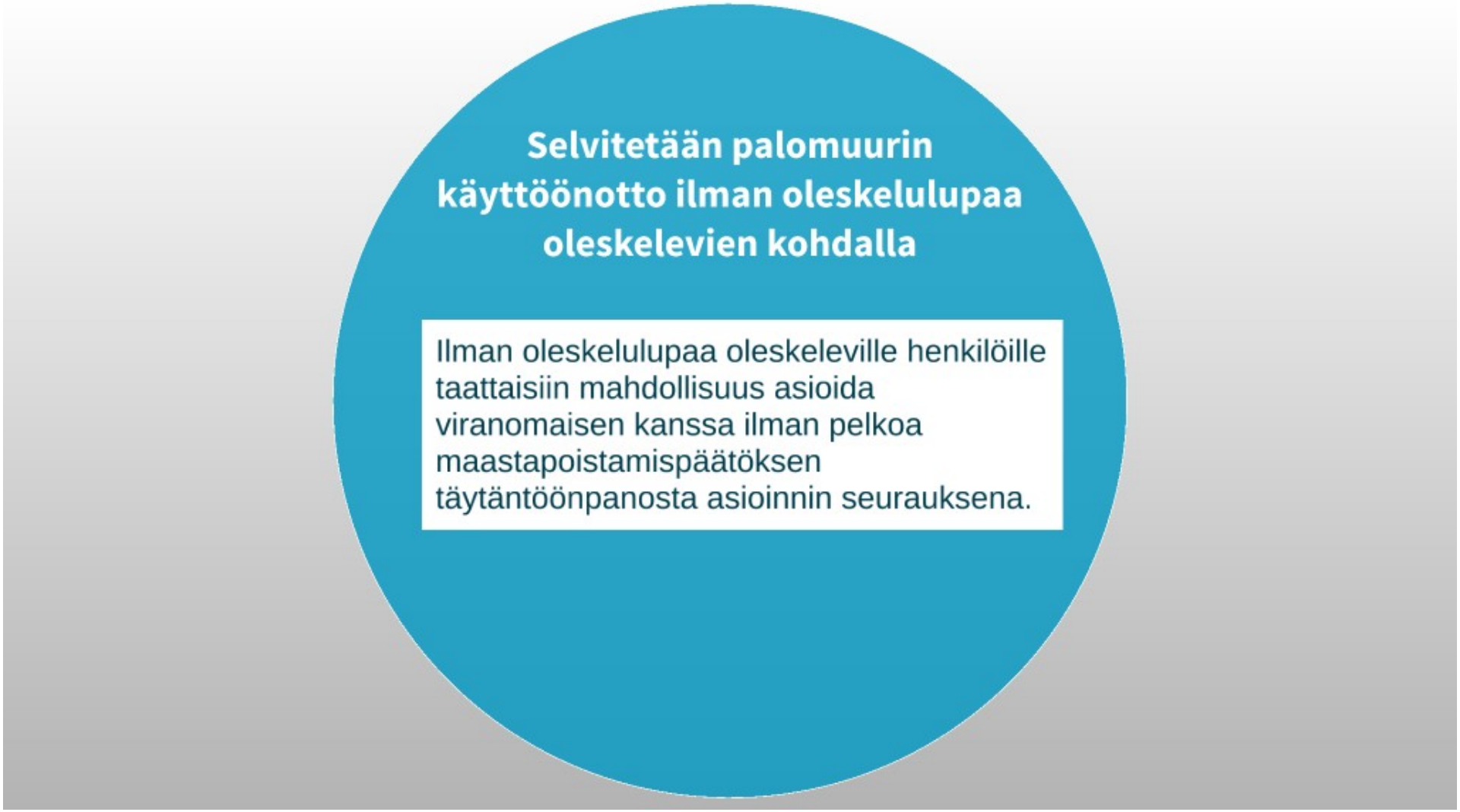
Selvitetään palomuurin käyttöönotto ilman oleskelulupaa oleskelevien kohdalla
Ilman oleskelulupaa oleskeleville henkilöille taattaisiin mahdollisuus asioida viranomaisen kanssa ilman pelkoa maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanosta asioinnin seurauksena.

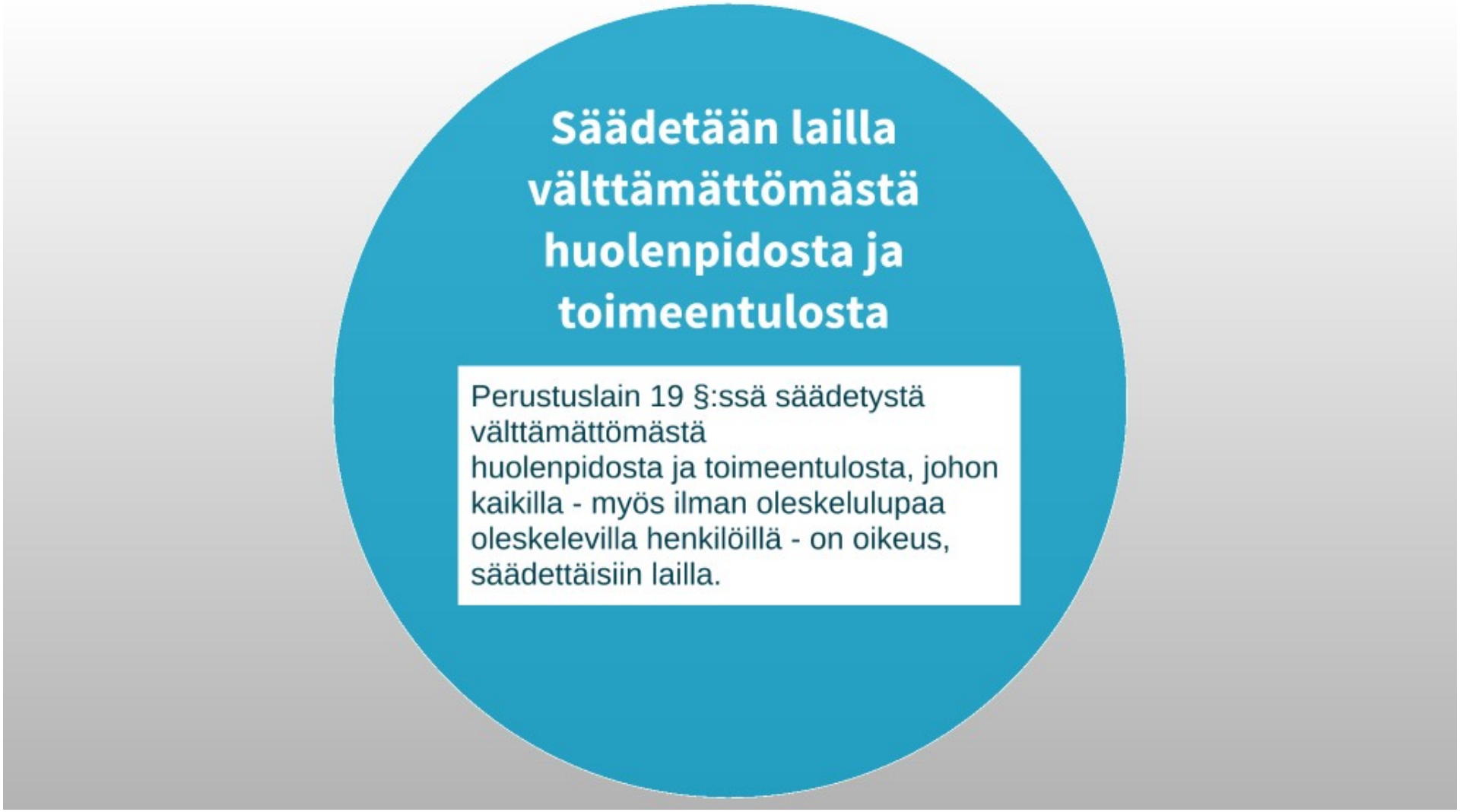
Säädetään lailla välttämättömästä huolenpidosta ja toimeentulosta
Perustuslain 19 §:ssä säädetystä välttämättömästä huolenpidosta ja toimeentulosta, johon kaikilla - myös ilman oleskelulupaa oleskelevilla henkilöillä - on oikeus, säädettäisiin lailla.

Maastapoistamisen täytäntöönpanon valvonnan resurssit vakinaistetaan
Julkisen talouden suunnitelmassa huolehdittaisiin, että valtuutetun lakisääteiselle tehtävälle varataan vakituiset resurssit.

Selkiytetään ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa lainsäädäntöä

Ihmiskaupan uhrien erityisasemaa palveluiden saajina parannettaisiin esimerkiksi säätämällä erillislaki sosiaali- ja terveysministeriön johdolla tai sisällyttämällä ihmiskaupan uhrien erityisasema ja oikeus auttamistoimiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan yleislainsäädäntöön ja turvaamalla sosiaali- ja terveystoimen riittävä ohjaus.

Ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin kytköstä heikennettäisiin siten, että lainsäädäntö ja sen soveltaminen olisivat nykyistä paremmin sopusoinnussa Suomea sitovan kansainvälisen ja EU-oikeuden kanssa.

Auttamisen uhrilähtöisyyttä vahvistettaisiin, jotta erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ihmiskaupan uhrit ohjautuisivat nykyistä useammin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

Valmistellaan ulkomaalaislakia koskevat muutokset ihmiskaupan uhrien oleskeluluvista
Ihmiskaupan uhrin jatkuvaluonteisen oleskeluluvan perusteita muutettaisiin siten, että oleskeluluvan saamiseksi riittää uhrin ”haavoittuva asema” nykyisen ”erityisen haavoittuvan aseman” sijaan.
Arvioitaisiin mahdolliset muutostarpeet myös tilapäiseen ihmiskaupan uhrin oleskelulupaan.

Valmistellaan lainmuutos työsuojeluviranomaisen toimivallan laajentamiseksi ihmiskaupparikoksiin
Työsuojeluviranomaisen toimintaa ohjaavaa ns. valvontalakia (44/2006) muutettaisiin siten, että työsuojeluviranomaisen ilmoitettava myös epäilemästään ihmiskaupparikoksesta poliisille.

Muita huomioita:
• Ihmiskaupan vastaisen toiminnan koordinaatiosta tulisi säätää lailla
• Koordinaattorin sijoituspaikkaa tulisi harkita uudelleen
• Ihmiskaupparikosten paljastamista ja tutkintaa varten tulisi perustaa poliisin erikoistutkintayksikkö
• Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi vahvistaa